

Minder fra en svunden tid

Barndom og ungdomstid på Refs Hedegårdsmark 1924 – 1944

Af Henning Nielsen, Idunagaten 32, Mølndal, Sverige

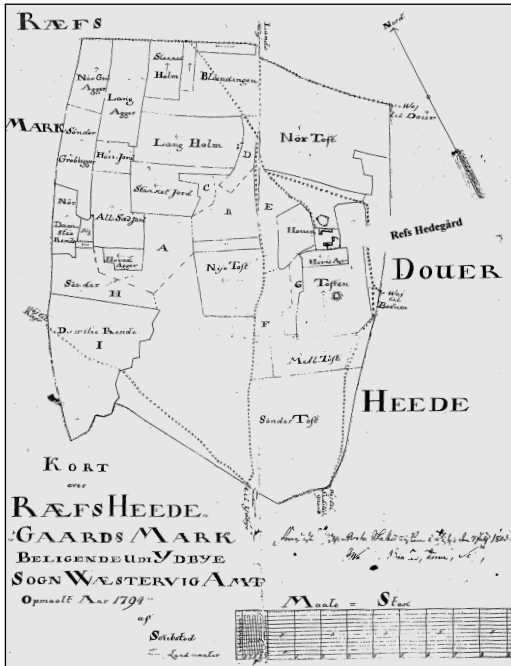
I sidste "Sydthy Årbog" fra år 2002 skriver *Aage Hedegaard Mikkelsen*, Silkeborg, i sin artikel bl.a. om de mundtlige overleveringer, der findes i hans familie, om stuedrift og om at Refs Hedegård blev benyttet som et opsamlingssted for stuedriften, måske bl.a. fordi der ved gården dengang skulle have befundet sig en større dam, hvor man ubesværet kunne vande mange dyr. Inspireret heraf har jeg skrevet disse erindringer om min barndom i Sydthy.

Jeg er født i 1922 som søn af Jens Christian Nielsen og Anne Katrine, født Vestbjerg. Begge mine forældre stammede fra egnen, min far

fra Dover og min mor fra Sdr. Ydby. På tidspunktet for min fødsel boede familien på en mindre ejendom på Refs Hedegårds mark. Omkring 1924-1925 blev en del af Refs Hedegård udstykket til syv statshusmandsbrug vest for hovedlandevejen (se en følgende artikel om Thylands Udstykningsforening, red.). Dens mark strakte sig næsten frem til Studevejen, som vi kunne se fra Ågård i Refs og følge i sydøstlig retning op mod Tvolum Mølle (bemærk den gl. stavemåde). Jeg tror navnet angiver stedet, hvor to veje mødes. Den ene går sydpå mod Draget, den anden går forbi Brænd-

Flyfoto af mit barndomshjem samt Refs Hedegårdsmark, der udstykkes ca. 1925. Øverst t.v. Ågård og Korsgård i Refs. Her kan man med gode øjne skimte en del af studevejen som en lys streg sydpå. Øverst t.h. ser man Dybdahl-Andersens hus. Længere nede ses løbæltet, som min far og vor nabo Anton Jensen plantede ca. 1925-30, af sibirisk sitkagran mod sandflugt.

Kort over Ræfs Heedegaards Mark 1794,
Schibsted, landmåler.

gård videre mod sydøst over "Æ Sturhed", som vi kaldte det sted, hvor vi plukkede swotbær og blåbær, og slutter ned mod Skibsted fjord, som i dag er et fredet naturreservat. Jeg håber at Studevejen også er bevaret for efterverdenen? Dengang jeg var barn kom storken hvert år til vor dam, hvor den gik og fiskede, ligeledes hos vor nabo nede i Vestereng (obs. navnet) vest for Refs Hedegård. Her var der en stor lang dam, hvor der ofte var ænder og blishøns. Før udstykningen var der her en markvej ned til Studevejen. Her var et godt sted at hvile lidt og studene kunne drikke her inden de kom ned til Studevejen, der skulle bringe dem videre sydo-ver. Jeg har sommetider funderet over, om en del af disse hedegårde i Thy har været udmarks-gårde for de større Bis(pe)gårde, f.eks. Kloster-hedegård i Vestervig. Refs bisgård ejede blandt andet Ashøjgård, som dengang var hede, hvor fårene gik. Ja, der kan sikkert nævnes flere eksempler.

Nu tilbage til hedejorden, som min Far købte ved udstykningen af Refshedegård. Det var

aftalen, at jorden skulle mergesles og pløjes første gang af sælgeren. Og det var jo godt, for min Far havde kun et par små islændere. Da vi nu havde fået mere jord var det jo også nødvendigt med større lader og stald. For os som lå længst sydpå var vi så heldige allerede at have et hus, som var bygget i 1800' tallet, så vi behøvede kun at bygge ny stald og lade. Vi var desuden også så heldige, at få min farbror Frederik Nielsen, som nylig havde etableret sig som murer-mester i Bedsted, og hans yngste broder Helge fra Dover, som var murersvend, til at bygge for os. Da de havde bygget de fleste af de første seks brug, kom turen til syvende og sidst til os længst sydpå. Og det husker jeg, da det blev vores tur.

Min første skoledag var den første maj 1928, det år ville jeg fylde syv år om sommeren og var tilmeldt forskolen i Sønder Ydby. Fra den dag har jeg et minde.

Der var ret lang vej eftersom skolegrænsen mellem Dover og Ydby skoledistrikter gik efter den gamle markvej på Fars ejendom. – Min Mor blev hastigt syg få dage før min første skoledag og døde 28. april 1928. Hun havde lovet at følge mig til skolen den første maj, men nu måtte jeg altså gå alene. Jeg fik besked på, at det var bare at følge vejen til købmand Nystrup, så er du fremme. Men da jeg kom halvvejs blev der pludselig tvende veje, det var i Tvolum, en vej gik sydpå mod Draget og en gik i sydøstlig retning mod Brændgård og videre over "Æ Sturhe" ned mod Skibsted fjord. Vejene så jo ens ud med sand og grus, asfalt var endnu ikke kommet. For en sikkerheds skyld vendte jeg om og gik hjem igen. Dagen efter cyklede min storebror med mig og jeg blev budt velkommen af frk. Kristensen og en ung lærerinde frk. Dagny Jensen samt nogle nysger-rige 1. klassere, som undrede sig over, at jeg ikke havde min Mor med som de andre.

Jeg var nu blevet skoledreng og skulle begyn-de at hjælpe min Far lidt i marken. Om foråret når Far harvede marken skulle jeg gå efter har-ven og samle de større sten op, og dem var der mange af, særlig der, hvor den gamle markvej havde løbet. Sommetider harvede vi flintesten op og de havde en anden lyd mod harvetæn-

Naboer og gode venner på tur til Lodbjerg Fyr 1935. Forreste række fra venstre Peder Møller (med skæg). Damen i midten i blomstret kjole er Kirstine Nielsen. Bagerste række i midten med bånd om hatten Jens Chr. Nielsen og til højre herfor Henning Nielsen. Til højre herfor Peter Harbo. Muligvis er det »Ole på Heden«, Ole (Andersen)? til højre for Jens Chr. Nielsen. Muligvis kørte Anton Jensen os derud i lastbilen med bænke bagpå.

derne. Da hændte det flere gange, at det var tilhugne sten fra stenalderen, det kunne være økser og pilespidser, dolke, knive mm. De hele og fine sager kom på museum, men det som var beskadiget, fik vi lov at beholde selv. For mig vakte det en tidlig interesse for slige ting fra fortiden. Det har hængt ved mig hele livet, det skal jeg komme tilbage til lidt senere.

På det tidspunkt hvor vore to islænderheste var blevet gamle og udslidte, købte min Far to større røde heste. Den ene var en firåring, som var fra et cirkus, og det var et raskt par. Vi kørte altid med tospand, hvad enten vi skulle i marken eller til Møllen for at få kornet malet. Jeg skulle med og holde hestene, for de var bange for de store vinger på den firevingede mølle, som brusede og dånedede. Når vi skulle ud på stadskørsel, skulle hestene børstes og strigles ekstra fine. Jeg har et minde fra en sådan tur.

Det var en søndag eftermiddag, en vårdag

med høj himmel og sol og fuglesang. Hestene var spændt for og hele familien læsset på. Jeg fik æren af at sidde i agestolen ved siden af min Far og den øvrige familie blev placeret på de bløde bagsæder. Turen gik op forbi Tvolum Mølle og ned forbi Cirkusgården. Her gik det livligt til, det var lige før de skulle ud på turne. Højtalerbilen spillede marchmelodier og en del af dyrene var ude for at blive luftet. Pludselig da vi nærmede os manegen rejste vor nye "cirkushest" sig på bagbenene, den ville med i dansen. Heldigvis kom en rask cirkuskarl til, tog den i grimen og fik den ned på alle fire igen. – Nu kunne vi fortsætte søndagsturen ned forbi mine bedsteforældres hus, som lå i udkanten af Dover skov, her boede Kirsten og Klemmen Nielsen. Men i dag gik turen videre gennem Dover skov, forbi Langhøjene og ned over Brokjær. Vi skulle videre til Anna og Torvald "Færgemand" Christensen, min faster og onkel. Nu

En af mine store interesser er at male. Her har jeg forevigtet en meget gammel gård fra Søndbjerg på Thyholm 1987. Samt en gammel Skånegård, malet 1979.

gik turen brat op gennem Boddum bakker forbi de mange gravhøje. Oppe på det højeste punkt standsede vi en stund så hestene kunne hvile lidt. Her var en bedårende udsigt over den smukke egn og ned gennem dalen mod Skibsted fjord, herefter kørtes mod præstegården, nu var vi i Boddum og svingede østover og derefter med en lang vej sydover forbi flere gårde og sluttelig nåede vi målet for søndagsturen: Den gamle Færggård. Her havde der været færge over Gravgård fjord (Skibsted fjord) til Thyholm. Færgen roedes ikke mere nu, de sidste sørgelige rester af den lå i nogle år nede på stranden (se en følgende artikel om *Boddum*. red.). Her var en pragtfuld gammel have med store frugttræer og blomster. Hen mod aften, når vi børn havde soppet i fjorden og når hestene og vi var blevet forplejede og Faster Anna,

som var dameskrædder, havde taget mål til mine søstres nye kjoler, blev hestene igen spændt for og så gik turen hjem over Doverodde dæmningen og Dover. Herfra kunne hestene selv finde hjem, og hjemme ventede køerne på at blive malkede.

Der gik en del år med skole og andet og jeg var blevet 13 år og gik til konfirmationsforberedelse. Vi gik sammen med Dover og Flarup skoler i Ydby med pastor Alfred Christensen som lærer. En eftermiddag var vi på vej hjem, en flok drenge på cykel. Vi kørte naturligvis i en klynge med mig yderst, jeg var jo yngst og der var en vis rangordning. Så i en kurve mødte vi en høj mand på cykel. Han forsøgte at undgå en kollision ved selv at køre i grøften. Efter en lille stund stak han hovedet op af grøften og sagde: "Unge Nielsen, så du mig ikke"? Det var mit første møde med forfatteren Hans Bakgaard. Men efter dette uventede møde var vi meget gode venner resten af livet. I mange år var der en ganske livlig kontakt mellem Hans Bakgaard og min familie. – Jeg blev konfirmeret den 19. april 1936. Den dag blev det en voldsom sandstorm fra nordvest. Markerne var tilsåede og stod grønne og fine. Men det stormede og føg med sandet så man knapt kunne være udendørs, og mange måtte så markerne om det år. Min Far og hans nærmeste nabo havde sammen plantet en granhæk ca. 10 år før, bestående af sibirisk sitkagran, og den dæmpede sandstormen en del og klarede al slags vejr.

Da jeg var lidt over 20 år flyttede jeg fra Thy. Jeg var nogle år i Vejle og København, men der syntes jeg husene lå alt for tætte. Jeg havde desuden været på cykeltur i Norge og forelsket mig i en norsk jente, og da vi senere mødtes i Sverige, blev det der, vi bosatte os. – Men hvad man i ungdommen nemmer, man ej i alderdommen glemmer. Så jeg har stadig interesse for arkæologi og har nogle gange været med ved nogle udgravninger her i Sverige. For ca. 25 år siden havde vi en stor blotlægning af Ny Varberg. Det er jo en by, der har været meget strid om mellem vore kære fædrelande. Byen har været brændt og flyttet mange gange. I dag ligger den bag den store fæstning ved havet og

Her står jeg i sommeren 1995 i udkanten af Dover Skov og peger mod mit fædrende hjem på Refs Hedegårds mark. Gunvor, min hustru, fotograferede.

nær ved Vardebjerg, her tændtes der bål i gamle dage ved fare, deraf navnet. Ved udgravningen blev jeg en dag betroet at stå ved sorteringssolden. Jeg så en del fund, blandt andet en ældgammel grøn mønt, jeg kunne ikke se om der stod Carolus eller Christian Rex. Vi bor jo nær ved den gamle grænse mellem Danmark og Sverige i Møldal. Også her har vi gjort en hel del fund. Ved udgravning har man for nylig fundet en boplads fra jægerfolket for 9.500 år

siden. Byen her har sit navn efter et stort vandfald. Her har været 16 møller, som har drevet mange industrier: papirfabriker, spinderier, oljeslageri og meget andet. Møldalsåen som rinder gennem byen var sejlbar og blev brugt før sporvogne tog over.

Dette var nogle minder fra en gammel forhenværende Thybo med venlige hilsner!